

Zitierhinweis

Stellner, František: Rezension über: Tomáš Nigrin, *Od nepostradatelnosti ke stagnaci? Železniční odvětví v Československu v 70. a 80. letech 20. stole*, Praha: Dokořán, 2020, in: *Český časopis historický*, 2021, 4, S. 998-1000, <https://recensio-stag.lorax.syslab.com/r/3949a4bbb1a1448d85e646723b835403>

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

Nykl projedil téměř celý svět, měl zvláštní vztah k Mexiku, o čemž svědčí opakované návštěvy této země. Patrně zdravotní důvody jej však nakonec vedly k rozhodnutí zůstat natrvalo ve Spojených státech, kde také v roce 1958 zemřel. Dlouhodobý pobyt a pak smrt v emigraci přispěla k tomu, že Nykl i jeho dílo zůstalo české veřejnosti, dokonce i odborné, téměř úplně neznámé a tento stav v poslední době změnilo vlastně teprve neutuchající aktivity Josefa Ženky.

Editorky Nyklova spisu o Mexiku zařadily do publikace desítky fotografií z Nyklova archivu a rozšířily tak informace pečlivého pozorovatele o další dimenzi. Celá edice potom jen potvrzuje známý fakt, české archivy neobsahují jen nepřehledné množství materiálu k národním dějinám, či historii regionu, ale také důležité fondy k událostem a kultuře mimoevropského světa.

Josef Opatrný

Jiří ŠOUŠA jr.

Právní úprava amnestie v letech 1918–1953 v českých zemích

Pelhřimov, Nová tiskárna 2019, 432 s., ISBN 978-80-7415-192-7.

Práce je inspirativním pohledem na problematiku amnestie v Československu od vzniku republiky po počátek padesátých let. Nesleduje přitom jen právní úpravu či obsah amnestií, ale zejména jejich realizaci v historickém kontextu. Právě mimo-právním souvislostem věnuje autor velkou pozornost a umožňuje tak lépe pochopit pohnutky vyhlášení jednotlivých amnestií a jejich reflexi společností či jejich segmenty v různých momentech dějinného vývoje a společenských souvislostech. Zařazení

amnestií do časové linie a konkrétní historické situace je významnou pomocí čtenáři, jemuž možnost komparace otevírá možnost plastičtějšího chápání problému.

Šouša kombinuje závěry domácích i cizojazyčné odborné literatury s demonstrací konkrétních případů a analýzou příslušné právní a historické literatury odrážející odborné i laické diskuse o institutu amnestie. Činí tak jak pro období demokratického, tak nedemokratického režimu a inkorporuje do analýzy i situaci za protektorátu, který byl z hlediska práva, a nejen práva, vybočením z cesty, na níž vstoupilo Československo v roce 1918. Autor při uvažování o amnestii nevznášá jen často zejména publicisty prezentovanou pochybnost, zda institut amnestie není jen dědictvím monarchie, ale srovnává situaci v Československu se zahraničím. Práce tak není jenom dílem, které ocení právní historici a experti pro srovnávací studie v oblasti práva, ale jistě bude inspirací pro širší diskuse o užitečnosti zachovat institut amnestie i v budoucnosti.

Josef Opatrný

Tomáš NIGRIN

Od nepostradatelnosti ke stagnaci? Železniční odvětví v Československu v 70. a 80. letech 20. století

Praha, Dokořán 2020, 267 s., ISBN 978-80-7363-993-8.

Historik Tomáš Nigrin z Institutu mezinárodních studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy se intenzivně zabývá nejen německými dějinami (monografie *Izolovaný ostrov. Západní Berlín a jeho proměny po stavbě Berlínské zdi*), ale též dějinami dopravy a dějinami železnic (kolektivní

monografie *Železniční reforma v Německu*). Kromě toho se specializuje na aktuální problematiku spojenou s vysokorychlostními tratěmi, přičemž analyzoval například protisoutěžní chování společnosti Deutsche Bahn, regionální železniční dopravu na českém, rakouském a německém dopravním trhu, metodiku hodnocení významu regionálních terminálů vysokorychlostních tratí či principy dopravní obslužnosti ve Spolkové republice Německo a v Rakousku.

V roce 2018 publikoval časopiseckou studii *Planned stagnation? The economic plan vs. reality in the Czechoslovak railway sector of the 1970s and 1980s*, ve které se zabýval pozicí železničního sektoru v centrálně plánované ekonomice v Československu v 70. a 80. letech 20. století. Ve studii zdůraznil, že sektor ztratil nadřazené postavení vůči silniční dopravě a vykazoval zjevné známky stagnace, přestože velká část ekonomiky byla na železniční dopravě závislá. Rovněž prokázal, že pozice železniční dopravy se během dvou desetiletí oslabila a země postupně ztratila iniciativu v modernizaci železničního sektoru.

Širší prostor této problematice věnoval T. Nigrin v odborné monografii *Od nepostradatelnosti ke stagnaci? Železniční odvětví v Československu v 70. a 80. letech 20. století*, která vyšla v roce 2020 v nakladatelství Dokořán. Cílem byla detailní analýza proměny hospodářských podmínek, nárůstu konkurence v podobě silniční dopravy a těžkostí československé ekonomiky, které odvětví přivedly na konci 80. let do hluboké stagnace. Analýza se soustředila na aktéry a instituce, vnitřní mechanismy odvětví a analýzu jeho stavu, respektive nejvýznamnější oblasti, kde se projevovaly slabiny systému. Cílem bylo potvrdit, že komunistická dopravní politika vyústila v ustrnutí želez-

ničního sektoru a k vyprázdnění jeho vnitřních rezerv.

Kniha je členěna na úvod, čtyři kapitoly a závěr. V úvodu autor obsáhle popisuje zvolené otázky i hypotézy a zmiňuje „bludný kruh“ zhoršující se efektivitu a klesající úroveň služeb železnice v pozdní komunistické éře. Za velmi důležitou část analýzy dopravní politiky považuje i detailní srovnání vývoje železnice a automobilové dopravy. Metodologicky se autor odvolává na analytický přístup a definici dopravní politiky jako souboru aktivit státu a aplikuje na ni užití teorie tří úrovní (dimenze) politiky – polity, policy a politics. V první kapitole je shrnuto hodnocení železniční dopravy v samostatném československém státě, tedy po roce 1918. Autor poté vysvětluje základní okolnosti, kterým čelil komunistický režim v dopravní politice po roce 1970. Cenná a velmi zajímavá je část hodnotící ostatní dopravní odvětví, včetně počtů motorových vozidel, motorizace společnosti a vývoje lodní a letecké dopravy.

Ve druhé kapitole Nigrin analyzuje aktéry a instituce dopravní politiky železničního odvětví, tedy aktéry a instituce, centrální plán a zahraniční železniční dopravní politiku. Autor mimo jiné konstatuje, že stranické orgány se železniční dopravou zabývaly stále méně, což mimo jiné souviselo i s federalizací státu a ustavením federálního ministerstva dopravy. Velmi zajímavé je i zjištění, že resort dopravy a ČSD vedly „svého druhu autonomní diplomacii“ vůči Spolkové republice Německo.

V další kapitole se autor věnuje vnitřním mechanismům železničního odvětví – především z pohledu na postup zefektivňování a racionalizace provozu na železnici a jejího zaostávání. Mimo jiné vysvětluje,

proč se nepodařilo zrušit celou řadu velmi málo využívaných tratí či jak mizely obrovské finanční prostředky v neefektivním a nedostatečně ohodnoceném provozu ČSD. V připojených případových studiích analyzuje logistické zajištění československé spartakiády a bezpečnostně-strategické úkoly v době mírového a válečného stavu (pro případnou mobilizaci).

V poslední kapitole o stavu železničního odvětví jsou zařazeny případové studie věnující se provozu, personální situaci a mezinárodní spolupráci. Analýza prokázala nedostatek personálu po celé sledované období a marné snahy vlády a ministerstva dopravy tuto situaci změnit. Dále bylo konstatováno, že špatný stav železnice se nevy-mykal od obecnějších trendů východního komunistického bloku. Tuto komparaci doplňuje velmi erudovaná a cenná komparace stavu železnic v SRN.

V závěru autor zdůrazňuje strategickou úlohu železnice, především pro přepravu uhlí, a současně její přetíženost, nedostatek investic, nezvýšení jízdného v osobní dopravě, nárůst konkurence v silniční (dál- niční) dopravě. Po závěru, který shrnuje hlavní výsledky analýz, jsou v knize zařaze- ny poznámky, seznam pramenů a literatury a seznam zkratk.

Autor pracoval s velkým množstvím nevy- daných pramenů z Národního archivu České republiky, včetně materiálů z Před- sednictva ÚV KSČ a Federálního minis- terstva dopravy, dále analyzoval příslušné legislativní akty, dobový tisk, „internetové prameny a elektronické zdroje“ a v rámci orálních dějin zpracoval informace z rozho- vorů se šesti odborníky a politiky. V rámci využití odborné literatury pracoval s díly z české, slovenské, německé, anglosaské a rakouské historiografie. Nakladatelství

Dokořán a redaktor Marek Pečenka odved- li vynikající ediční práci. Na obálce knihy, která je graficky velmi povedená, pojatá v národních barvách a s fotografií čás- ti dobové lokomotivy a vagonu, najdeme krátké resumé. Text je doplněn kvalitními tabulkami, grafy a černobílými fotografi- mi, ze standardní výbavy odborných knih nebyly připojeny pouze rejstříky.

Odborná recenzovaná kniha je vynikající původní studií opírající se o analýzu velké- ho množství nevydaných a vydaných pra- menů, jejich kritiku a analýzu. Představuje velmi hodnotnou analýzu dopravní poli- tiky v komunistické éře, která originálně propojuje historické, politologické a eko- nomické metody k analýze systému a zho- dnocení jeho efektivity, nákladovosti a kvality a začleňuje hodnocení českoslo-venské dopravní politiky i do širšího rám- ce komparací s ostatními komunistickými zeměmi a též se s SRN.

František Stellner